

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Berilacqua-Borodny Béla*

Cím: *Mi maradt a régi Pest-Budából?*

Forrás: *Nemzeti Újság*

Bp
(Hely)

1928. 12. 2.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal...)

Osztályozás

Tárgy

91(439 Bp)09

Hely

Idő

"1928"

Személy

Mi maradt a régi Pest-Budából?

A pest-budai lantpengető gyászdala a bontócsákány nyomán

E Város építkezése addig pangott, míg egyszer csak bontócsákány suhinto lendületébe esapott át. A pest-budai ódon-ságok dickens-i barátjai borongó „Nae-niá”-t, órómai „búdalt” pengethetnek kedves és vénhedt órómai-empire házak mulása felett. Ezt tenniök illik, mert — bár e vén házak nem stílusos, klasszikus, kortjelző műemlékek s a kövételő, épülő ifjontian harsány Városnak diszonáns utcakepi foghíjasságait teszik — mégis lehetetlen elmenni mellettük egy bucsuszó nélkül.

Elvégre: hozzátartoztak a Városképhez, mellyel együtt öregedtünk. Az új Házak a foghíjasságot pótolják, ámde viszont emlékeztetnek a régi házakat fogjuk látni az újak helyén is, mint ködfátyolkép illuzióját a friss, új számunkra már érthetetlen Valóság helyett. E valóság, mint Ház, üdvös és higiénikus, a Vén Házak ellenben kedvesek voltak.

Egykor diákok s mesterlegények bucsuszó nótát énekeltek, távozván a Városból. E dalok neve „Apobaterium”, vagyis „Valet!”-dal volt. Ilyenek az alábbi strófák. E Városból lassan-lassan

már (bucsuzóan) batyuját szedegető öreg Diáknak, ódon Szépségek mesterlegényének, régi legénykedések mesterének halk bucsustrófát.

A Marschall-ház és a Tűtoka Kapu

A Marschall-ház Királyhegy- és a Horvát-utca sarkán állott, épült a görögösködő-rómaiaskodó, ujklasszikuskodó stílus napjaiban, 1770—1790. között, abban a modorban, melyet „Copfstílus”-nak, „Jozefínus”-nak is szokás nevezni. Görögös kaputimpnonjába ágyugolyók voltak befa-lazva, melyeket a ház építője alkalmasint a török fal környékéről ázott ki. Épült ugyanis e ház alkalmasint a török által rakott nagy alsó Városhal köveiből, mely s mai Pálffy-térről a Margit-köruton futott a Városmajor sarkáig, ott az Ördögárok mentén az Árok-utca vonalán a Döbrentei-térig futott. A Margit-körut összes régi házainak homlokzatfala a török falra épült. A betömött árokból lett a Landstrasse, amit 30 éve még Országutnak hívtak. Ma már csak helynév és alig tudják az emberek

mit jelent. E fal mentén vízesárok béka-nyalaskodott, nevét a krisztinavárosi Árok-utca őrzi. E falnak ma már csak egy darabja áll: a régi Szent János-kórház udvarán. Lőrésének, egykor fagelériás lesőfolyosóinak nyomát e sorok írója írta le, rajta megállapítván egy magas, keskeny gyalogkaput, melynek keleties, számárhátives íve bár hiányzik, ez mégis amolyan *Tevék Kapuja* volt, mely a máhás tevé számára rakatott ilyennek Bagdadtól Granadáig és *Isztanbol-tól Budun-ig*, vagyis Budáig. Ez az a kapufajta, melyről az Irás mondja, hogy: „Könnyebb a tevének általmenni a Tűnek fokán, hogynem a gazdagnak Isten országába menni”. (Máté, 19. 24.) A kapu neve máig „Tű Foka” a Keleten. Pesten is volt egy ilyen „Tű Foka”-kapu a mai Váci-utca végén: később *Kakas-kapunak*, *Tyuk-kapunak*, majd „Hühnerloch-thor”-nak hívták, mivel a pesti polgárok tyukjai jártak ki a régi bástyásfalárok szemétdombjaira. A Tyuk-utca egykor a mai Ső-utca táján volt.

A Marschall-ház 1849 tavaszán *Marschall* budai szőlőstelkes birtokosé volt. Egy *Krach* nevű vizivárosi lakatoslegény épen a Görgei által körülzárolt Várban szolgált mint tüzér. Amikor Hentzi kiadta a parancsot, hogy a budai hegyoldalon az utcákon tilos a csoportosulás, e parancsot egy pár budai kisgyerek nem vette tudomásul és a Csalogány-utcában összeverődtek. *Krach* a Bécsi kapu mellett állott egy sánecpuskánál s belelőve a csoportba, egy kis vizivárosi lányt agyonlőtt. A Hentzitől küldöttségileg kikéredkedő várbeli polgárok a Vizivárosban el-

beszélték a dolgot. *Krach* közismert kötekedő, izgága legény volt. Amikor május 21-én, a Vár bevétele után álöltözetben szökni akart, a szétlőtt Bécsi kapu boltja alatt *Marschall* — tekintélyes budai polgár — felismerte és átadta a honvédeknek. A honvéd haditörvényszék halálra ítélte, de rokonsága kegyelmet szerzett számára. Hosszu ideig távol volt Budától, majd a Kacska-utca és Medve-utca sarkán nyitott lakatosműhelyt, melyet *veje*, *Streit János* — tekintélyes sokáig. A történetet így beszéli el a török hódoltság után bevándorolt családból való *Pfeiffer István* volt székesfővárosi bizottsági tag, tekintélyes idős ujlaki szőlőbirtokos, ki-nek atyja a szabadságharc előtt a régi budai lovas polgárőrség huszárkáplárja volt, tarsolyát és esküjét a Hadtörténelmi Múzeum őrzi.

Török városfalmaradvány a Margit-köruton

Lebontották a Margit-körutl Orfeusz-mozgó házát. A mozi ajtaja kétöles falba volt vájba, ugyancsak a mellette levő fantasztikus kurtakorosmái is. E fal ugyancsak a török városfal része volt. A korcsma feletti kis manzardablak szakállaspuska-lőrés volt. Az udvaron e sorok írója veresmárvány feregott követ talált: gótikus párkányrészletet. A fal fényképét e sorok írója most két éve közölte a *Nemzeti Újságban*.

Virágzó fa a lebontott török városfalon

Lebontották a Kapás-utca sarkán levő

Kifurcsa régi házat is, melynek a körütrá ugró fala maga a városfal volt. E városfalon e sorok írójának apró budai gyerekkora óta virult egy elvadult gyümölcsfa. Sokszor kivágták, de a fal rovásaiha szorult gyökerek njból kihajtottak.

Cilinderes kőművesek

Gyermekkorunkban közönséges dolog volt, hogy pallérokat, ácsokat, kőműveseket *cilinderben* láttunk dolgozni az állványokon. A cylinder a burgundi süveg-ből kialakult holland-flammand-angol viselet, a *XVI. század óta polgári-mesteremberi öntudatot kifejező díszföveg*. A német vándorlólegény butyorjában mindig magával hordta e polgári öntudat-jelvényt (mely a francia forradalom után is mint „polgártársi” viselet jelentkezik fehér és óriási karimájú alakban), az országuton azonban mezitláb vándorolt, fején bőrellenzős kis sapkájával, melyből a napóleoni idők rajongó nacionalista diáksága magyaros ruhája mellé a vándor „Bursche” sipkáját vette fel. A „Bursche” a város kapujában feltette fejére cilinderét. A nógrádi faluk kőművesei — kik a régi pesti építkezésekhez szegődtek, — a német ácsok és kőművesek *cilinderét legtöbbször őrizték meg*. Hosszu idők óta először megint megjelent Pesten egy pallér, aki tudatos nagyapai hagyományai alapján munka közben állandóan *cilinderben* dolgozik. Eb-

ből az az érdekes, hogy ez az utolsó Mohikán tudja, hogy ez régi pallérhagyomány s azt nem külföldön látta. Ime: hagyományos viseletű kőműves bontja a hagyományt.

Az arabs szürke

Az Üllői-uton állott a régi betérőfogadó, cégére „Az arabs szürkéhez” volt címezve. A szürkét nyolc éve átfestették. A fogadóban *szekeresek* szállottak meg, udvarán *patkolókovácsműhely* is volt. A korezmát Király Pál, a volt pincér, a marathoni futóbajnok vette meg. A lovat kiszorította az autó, — a patkolóműhelyből autójavitó *garázs* lett. A futó-

bajnokot háza előtt elütötte egy autó. Az „Arabs Szürkét” e sorok írója találta meg egy limlomos kamrában. Tulajdonosától a Hadtörténelmi Múzeum utján e sorok írója szerezte meg a lócégért a Fővárosi Múzeumba. Arabeszürke cégér, patkolókovács, garázs, futóbajnok, autógázolás. „Sic transit gloria mundi . . .”

A pesti sáncok utolsó nyomai

A Magyar-utcában a csatornát javítják. A Magyar-utca a régi pesti bástyás Városhal mentén futott. A mai ottani házak tűzfala a Városhal és vonala. A *Kaplony-utcai díjóróház vasajtaja a levékonyított Városhalba van vágva*. A mellette levő házmasterlakásban a fal öles. A Magyar-utca pincéiben végigfut a teljesen ép fal, vasrostélyos ablakai és

casamattáinak beszélőaknái (XVI. századi telefon) bámulatosan épek. A csatornaépítő pallér a Károlyi-utca alatti ép fundamentumot megtalálta. Két kut is előkerült a minap: ezek a *Magyar Szabók Bástyájának* kutjai voltak. A Károlyi-utca sarkán levő kávéház udvara viszont egy emelettel az utca szintje alá esik. *Századeleji régi huzókutja mutatja a régi szintet*. A hetvenes években épült ház tehát megtartotta a régebbi ház udvarának szintjét, vagyis a betömetlen árokét. Ez a Pestet körülvevő vizesárok utolsó emléke.

Bevilaqua-Borsody Béla dr.